

УДК 72.025.3; 72.01

В.О. Волошин

Харківський національний університет будівництва та архітектури, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАМ'ЯТКООХОРОННИЙ ДОСВІД ХХ СТОЛІТТЯ. РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ "ПАМ'ЯТКА АРХІТЕКТУРИ"

У статті розглянуто історичний досвід створення охоронного законодавства для пам'яток архітектури. Систематизується розвиток поняття від "архітектурна пам'ятка", що визначало будівлю, як цінність старовини до сучасних понять "архітектурної спадщини", у якому вже враховуються всі її компоненти.

Ключові слова: архітектура, авангард, пам'ятка архітектури, цінність, законодавство, систематизація, модернізм, збереження, ЮНЕСКО.

Постановка проблеми

Понівечення визначних будівель історико-архітектурної спадщини, внаслідок війн середньовіччя, усвідомлювалося як небезпечне явище вже на початку формування міської культури середньовіччя. Саме в цей період було проявлено першу зацікавленість до збереження архітектури античності [1]. Про це свідчить "Первая элегия о Риме" Хільдеберта Лаварденського, написана на початку XII ст., після його подорожі до Риму, який ще в ті часи лежав в руїнах після битви 1084-го р. між Генріхом IV та норманами Роберта Гіскара [2].

А досвід у створенні законів відношення до будівель і споруд, які мають свою історичну або культурну цінність, у країнах Заходу, веде свій початок на декілька років раніше ніж у країнах колишнього Радянського Союзу. Систематизацію до старожитностей почали широко використовувати вже протягом XVIII ст., однак ставлення до них обмежувалося фіксацією й описом. Лише з початку XIX ст. наукова та культурологічна громадськість розпочала порушувати питання що до охорони пам'яток старовини й мистецтва [3]. До 1917-го р., за умов відсутності відповідного законодавства та системи державних органів охорони пам'яток, вивчення і збереження старожитностей базувалися, в основному, на громадській ініціативі й меценатстві. А вже з 1920-х рр. XX ст., в Україні, як і у багатьох європейських країнах, відбулося піднесення пам'яткоохоронного руху.

На сьогоднішній день гострою стоїть проблема у забезпеченні охорони пам'яток архітектури XIX-XX ст., більшість з яких знаходяться у скрутному становищі. Для запобігання цього, прийнято Закон України "Про охорону культурної спадщини", у кожній області країни складаються реєстри пам'яток, готується "Звід пам'яток історії та культури Украї-

ни", йдуть реставрації та відтворення пам'яток, часом не дуже коректних. Також багато з пам'яток руйнуються, занепадають серед яких є об'єкти не лише тільки місцевого значення, а й національного та світового рівня, втрачається неповторний унікальний вигляд історичних центрів міст України [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вивчення, збереження, охорона та популяризація пам'яток архітектури – це серйозне завдання для будь-якої держави. Питання охорони архітектурних об'єктів XIX-XX ст. було піднято після Другої Світової війни у багатьох європейських країнах, одні з перших були, Франція, Німеччина, Великобританія, Польща, Чехія, а також США. Цим же питанням присвячені важливі публікації дослідників історії, культури та архітектури України як: Буряк О. П. [5], Швиденко О. О. [6], Черкасова К. Т., М. [7], Жулинського, І. Дзюби, В. Смолія, М. Поповича, П. Толочка та відомих пам'яткоохоронців: М. Яковини, М. Дьоміна, Л. Прибеги, М. Бевза, А. Вінграновського, Н. Логвин, Л. Скорик, О. Сердюк, О. Титової, В. Вечерського, О. Пламеницької та багатьох інших.

Мета дослідження

Дослідити розвиток та визначення місця поняття "пам'ятки архітектури" у європейському та українському законодавстві. Що необхідно для удосконалення методів вивчення та досвіду запобігання руйнуванню і збереженню об'єктів архітектурно-культурної спадщини. Про які у преамбулі Закону України "Про охорону культурної спадщини" [8] наголошено, що охорона об'єктів культурної спадщини є одним з пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Для досягнення цієї мети були поставлені такі **завдання:**

- розглянути розвиток європейського законодавства про поняття "пам'ятка архітектури";
- розглянути розвиток європейських теоретичних основ для реставрації;
- виявити прямий вплив законодавчої бази та теоретичної основи реставраційних робіт на пам'яткоохоронну діяльність в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження

Поняття. В умовах пошуку шляхів удосконалення національних інструментів у сфері збереження культурної та архітектурної спадщини важливого значення набуває аналіз зарубіжного досвіду, зокрема в країнах Європейського Союзу. Незважаючи на те, що сьогодні цій проблемі присвячено ряд вітчизняних та зарубіжних, вона залишається недостатньо дослідженою. Одним із яких є зіставлення хронології розвитку, здавалося, такого зрозумілого кожному поняття, як "пам'ятка архітектури".

В угорському законі 1881-го року, в статті використовується ще формулювання "художній пам'ятник" [9]. Однак нові погляди і тут вже пробивали собі дорогу, що, зокрема, виражається в тому, що вказаний термін далі розшифровується так: "під назвою "художній пам'ятник" мається на увазі будівля, яка перебуває на землі або під землею споруда або котра належить до неї, мають цінність історичного чи художнього пам'ятника".

Дещо незрозумілою видається формулювання італійського закону, в якому поняття "архітектурний пам'ятник" не розшифровується, бо не потребує цього, але разом з тим наголошується на тому, що охороні підлягають всякі предмети, що мають цінність за своєю древністю або мистецтвом [9].

У законі швейцарського кантону Берн йдеться про будівельні пам'ятки, що мають цінність, як "старовина" [9].

Разом з тим в Гессенському законі 1908-го р., його укладач вже твердо стає на нові позиції, характеризуючи архітектурні пам'ятники, як "споруди, що мають значення для історії, а також історії мистецтва" [9], а в законі швейцарського кантону Невшатель (1908-го року) посилання на можливе значення будівлі, як пам'ятки мистецтва, або хоча б, як пам'ятки історії мистецтва, вже зовсім упущена, і мова вже йде лише про "пам'ятки, які представляють для країни історичний інтерес" [9].

Найбільш всебічне формулювання цього поняття тоді, ми знаходимо в англійському законі 1913-го р., де говорить, що архітектурними пам'ятками є такі, "збереження яких має суспільне значення, завдяки укладеній в них історичної, архітектурної, меморіальної, художньої або археологічної цінності" [10].

Проте, разом з тим найбільш докладне роз'яснення суті нового, але, як ми бачимо, вже загально-визнаного на початку ХХ ст. поняття "архітектурна пам'ятка" дав представлений ще у 1884-му р. Баденський проект закону, в якому говориться, що: "Всі нерухомі і рухомі предмети, які походять з закінченого культурного періоду, і як характерні свідки часу свого виникнення, мають особливе значення для розуміння мистецтва і художньої промисловості та її історичного виникнення, для знання давнини і для історичного дослідження взагалі, а також для збереження спогадів про події, що мали видатний історичний інтерес - суть "пам'ятки" в сенсі цього закону і підлягають піклуванню держави" [11].

Важливим моментом для забезпечення пам'яткоохоронної діяльності була Міжнародна конвенція з охорони всесвітньої культурної і природної спадщини (у Парижі, 1972-го р.), згідно якої проголошено, що кожна держава зобов'язана "...забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію і передачу майбутнім поколінням культурної і природної спадщини" [12]. Конвенцією було запропоновано широке поняття "культурна спадщина", під яким розуміється три категорії об'єктів: це власне самі нерухомі пам'ятки, ансамблі й визначні місця. Використання поняття "культурна спадщина" зіграло доволі позитивну роль у становленні нової культуроохоронної парадигми, у всіх категоріях нерухомих пам'яток, які мають історико-культурну цінність.

Того ж року ЮНЕСКО прийняло для використання в пам'яткоохоронній справі поняття "природна спадщина", під цим розуміються різноманітні природні об'єкти, які мають універсальну наукову цінність. Завдяки цьому нині кожна окрема пам'ятка архітектури не обмежується тільки самим архітектурним об'єктом, а включає в себе взаємозв'язок її з оточуючим середовищем.

Методи. Вітчизняна наукова література, що присвячена дослідженню та розробці теоретичних основ для реставрації пам'яток архітектури, дуже небагата. Існують окремі, досить розгорнуті статті [13], але вони не можуть висвітлити питання повністю. За теорією, що була заснована на зарубіжному досвіді, на сьогодні нам відома лише одна стаття, яка була надрукована понад вісімдесят років тому назад [14], що представляє собою переклад статті Виолле ле Дюка, взятої з його "Словника французької архітектури", і є вже явно застарілою.

Країни Центральної Європи через її значну масу децентралізації, система охорони пам'яток архітектури, яка особливо на німецьких територіях, була майже повністю передана місцевим органам самоврядування. І в результаті не проявила значної однаковості у методах реставрації давніх будівель і споруд. В результаті поряд з прихильниками нових ме-

тоді в Німеччині аж до самого кінця XIX ст. проявляли свою активність і багато послідовників синтетичного методу. Наприклад, якщо порівняти деякі положення Пауля Торнова на з'їзді з охорони архітектурних пам'яток в Дрездені [15].

Франція була однією з перших європейських країн, які розгорнули широку діяльність з реставрації та охорони архітектурних пам'яток архітектури. З середини XIX ст. вона була зразком у постановці методів охорони древніх будівель, але в подальшому трохи відстала від загальної течії. Наприкінці XIX ст. і навіть на початку XX століття у країні ще активно продовжували існувати вкорінені традиції послідовників синтетичного методу, що були лише частково згладжені впливом нових теоретичних праць та практичних робіт.

Слід зазначити що **синтетичний метод реставрації** - метод, який передбачає цілісне відтворення пам'ятки архітектури, відповідно до певного періоду його розвитку, який допускає відтворення втрачених частин у первісному вигляді. Така відсталість Франції кінця XIX століття позначилася певною мірою навіть у формулюваннях тексту французького закону про охорону пам'яток архітектури.

На тлі змішування ще не повністю віджитих старих традицій "художньої" реставрації, і нових прийомів аналітичного методу чітко виділялася англійська школа.

Аналітичний метод реставрації - метод, який передбачає відновлення тільки тих частин і елементів пам'ятки архітектури, що розкриті в результаті натурного аналізу, де відтворення втрачених частин допускається лише в крайніх, конструктивно необхідних випадках, і ці частини повинні відрізнятися від початкових. Значення англійської школи полягало у тому, що у роботах їх реставраторів були деякі особливості, що передбачали подальший процес розвитку наукових методів. Англійська концепція аналітичного методу певною мірою визначила той поворотний пункт, на якому стали потім будуватися перспективи розвитку нових, сучасних методів відновлення і консервації стародавніх будівель - пам'яток [16].

У сучасному мистецтвознавстві розрізняють "естетичні", тобто ті що викликають у людини піднесені або приємні почуття чи відчуття, і власне "художні" як носія закінченого образу. Якщо відновити художній образ пам'ятки архітектури то не можна лише якось по-новому інтерпретувати втрачений художній образ, а треба також і надати естетичну виразність реставрованої пам'ятки архітектури, що майже завжди можна і треба. При цьому потрібно дотримуватися великої обережності і художнього такту, щоб в процесі прагнення до сучасної естетизації не загасити історичної та наукової цінності об'єкта.

На цій основі виникає уявлення ще про один метод реставрації - **метод ревалоризації**. Метод ревалоризації не слід розглядати як абсолютно особливий і новий метод у реставрації пам'яток архітектури. Це скоріш більше аналітичний метод (або консервації), але з розширеним діапазоном вироблених операцій для того, щоб повернути до пам'ятки її естетичну (не обов'язково художню) функцію. При цьому реставрована пам'ятка повинна активно включатися в структуру сучасного міста, у міський ландшафт, що працює на законотворчому рівні разом з вже прийнятим ЮНЕСКО поняття "природна спадщина".

Прагнучи відродити колишнє значення мистецтва, його вплив на повсякденне життя, а також відновити художню промисловість, Вільям Морріс створив спеціальні майстерні та артілі ремісників. Це були, зрозумілі та утопічні прагнення, але тим не менш ця спроба була єдиною тоді можливістю створити професійні кадри робітників, в тому числі і каменярів, які могли б виконувати замість жорстких та бездушних імітацій творчі і усвідомлені деталі будівель, що реставрувалися.

Такі прийоми були швидко засвоєні англійською школою реставрації. Широка популярність Вільяма Морріса, та його конкретна участь у розвитку теорії англійської реставраційної школи, зіграли свою позитивну роль і дозволили англійським реставраторам твердо стати на шлях відмови від "художніх" реставраційних методів, на шлях використання вже більш наукових, які були вже загальноприйняті у Великобританії з кінця XIX століття й до наших днів.

Досвід. Найбільш якісним уявленням про сучасне будівельне відтворення архітектури модернізму і реставраційні роботи над їх пам'ятками у Європі, є оновлена бібліотека Алвара Аалто у Виборзі (Фінляндія). Бо на сьогоднішній день в Україні гостро стоїть питання теоретичних та практичних завдань пам'яткоохоронної діяльності відносно до пам'яток "сучасного руху", найбільш близьким до яких є європейський модернізм.

Більше двох років йшла масштабна реставрація, колись відомого будівлі, архітектура якої у ті роки викликала справжню сенсацію. Будівництво бібліотеки стало віхою в історії сучасної архітектури.

Ось, що згадує студент, який проходив тоді у Аалто практику: "Аалто здійснював чудові рішення. Він проектував зали для видачі і читання книг так, що в стінах не було жодного вікна. Поверхня стін була залишена для книжкових полиць. Світло падало з круглих вікон у даху. Для експерименту з освітленням було вирішено побудувати мініатюрну модель. У Терійокі не було майстерні для виготовлення моделей, тому роботу виконували своїми силами.

Труднощі були з виготовленням в даху круглих отворів. Оскільки їх було 57 штук! Тоді мені згадалися коробки одного оптового торговця яйцями, в яких були продірявлені пластини для яєць. ... Той, хто робив пластини, погодився допомогти нам. Підрахували, скільки треба пластин, щоб розмір вікон в моделі відповідав натурі. Накреслили на пластинах отвори і повезли робити дірки. Склеївши продірявлені пластини, ми встановили "дах" на картонні стіни. Модель виставили перед дачею і орієнтували по сторонах світла так само, як повинна була стояти будівля бібліотеки у Выборзі. Тепер можна було перевіряти дію сонячного світла у різний час. Результат, на думку Алвара Аалто, був хороший і переконливий ... "[17].

У своєму первозданному вигляді бібліотека пропрацювала недовго. Почалася війна, і про будівлю забули. У 1954-му р. вже у Радянському Союзі почалася реставрація, а у 1961-му р. бібліотека відкрилася для відвідувачів. Під час проведення перших реставраційних робіт оригінальних креслень не було, будівельні матеріали були використані радянські, що значно поступалися за якістю фінським. Деталі інтер'єру, меблі були використані не оригінальні. Дах протікав, стіни покрилися цвілью, вікна продувало, а у середині все замерзало.

У 1992-му р. було створено "Фінський комітет з реставрації Выборзької бібліотеки". Він підняв питання збереження будівлі вже на міжнародний рівень. Гроші на реставрацію збирали у всьому світі. Частина грошей виділила Фінляндія, ще трохи додав Євросоюз, а також частину робіт оплатив один із учнів Аалто.

Результати реставрації пам'ятки було зафіксовано кореспондентами газети "Выборг". Усі деталі інтер'єру - від вхідних дверей до електричних проводів і вимикачів використовували саме такі, як у 1935-му році коли її будували. В результаті, фактично було створено точну копію будівлі. У 2013-му р. всі роботи були завершені.

Важливим моментом цієї статті є наявність і причетність до реставраційних робіт такої організації як "Фінський комітет з реставрації Выборзької бібліотеки". Більш детально про цю організацію, розповів в одному з інтерв'ю газети "Выборг", член комітету Тапани Мустонен: "Фінський комітет з реставрації був створений на початку 90-х років, коли робилися перші кроки у створенні проекту відновлення бібліотеки. Велику роль у цьому процесі зіграла вдова архітектора Елліс Аалто, яка привернула фахівців з архітектурного бюро свого чоловіка. Треба сказати, що і сама Елліс брала безпосередню участь в проєкті, бо ця бібліотека була дуже важлива для неї. Однак, така складна задача, як реставрація, була нездійсненна лише для одного бюро, крім того в 1994-му р. воно взагалі перестало існувати. І

роботу продовжили архітектори - волонтери. Після офіційної реєстрації Комітету Елліс Аалто змогла додатково залучити до нього багатьох архітекторів зі світовим ім'ям. В результаті вийшла солідна інтернаціональна громадська організація, яка включала у себе фінських і зарубіжних професіоналів.

Звичайно, що у першу чергу до Комітету увійшли співробітники бюро Алвара Аалто, які довгі роки працювали спільно із знаменитим архітектором, та добре знали його методи роботи. Приблизно у той же час до Комітету приєдналася і Майя Кайрама, яка у той час керувала фінським Відділом антикваріату (Департаментом охорони пам'яток). Крім того, членами Комітету також є Союз фінських архітекторів, Музей фінської архітектури та технічні університети.

Завдяки такому представницькому складу і статусу у Комітеті були налагоджені добрі зв'язки з Міністерствами освіти, культури і навколишнього середовища Фінляндії. Такі досить не малі сили були консолідовані тільки заради однієї мети - реставрації Выборзької бібліотеки" [18].

Український досвід. У період індустріальної історії вже не стиль, а безліч шляхів у розвитку відносяться до основного параметру архітектури ХХ століття. А. Тойнбі зазначив: "Перед війною 1914-1918-х років Європа, поза всяким сумнівом, користувалася панівним впливом у світі, і та модель цивілізації, що склалася у Західній Європі за останні роки, здавалося, буде переважати повсюди" [19].

На той час, з восьми великих держав п'ять, розташовувалися у Західній і Центральній Європі (Великобританія, Франція, Німеччина, Австро-Угорщина та Італія).

Російська імперія, до якої у той час належала і Україна, була державою євразійською, яка не належала до Європи, США чи Японії, і до 1914-го р. залишалася за межами світової політики. У сфері архітектури на початку ХХ ст. також правомірним було говорити про переважання європейських країн, згуртованих на основі античної та ренесансної культурних традицій [20]. З пам'яткоохоронним та реставраційним досвідом яких ми вже ознайомились у підрозділі "досвід", і який значною мірою впливав та продовжує впливати на Українську пам'яткоохоронну культуру.

В Україні, землі якої тоді входили до складу Російської імперії, істотний внесок у вирішення питань збереження культурної спадщини зробили наукові товариства, губернські вчені, архівні комісії, зокрема, Київська археографічна комісія, Київське товариство старожитностей і мистецтв, Київське товариство охорони пам'ятників старовини та мистецтва, церковно-археологічне товариство, Товариство дослідників Волині, Харківське історико-

філологічне товариство, Подільський єпархіальний історико-статистичний комітет та ін.

А пам'ятка архітектури — це без сумніву один із різновидів пам'яток культури, хронологічна дистанція якої має складати понад 40-50 років від сучасного моменту. Згідно до законодавства України, пам'ятками архітектури є:

Історичні — будинки, споруди, їх комплекси (ансамблі), ... місця бойових дій, ... визначні місця, пов'язані з важливими історичними подіями, з життям та діяльністю відомих осіб, культурою та побутом народів;

Об'єкти архітектури — окремі будівлі, архітектурні споруди, що повністю або частково збереглися в автентичному стані і характеризуються відзнаками певної культури, епохи, певних стилів, традицій, будівельних технологій або є творами відомих авторів (абзац п'ятий частини другої статті 2 в редакції Закону № 2518-VI (2518-17) від 09.09.2010).

Об'єкти містобудування — історично сформовані центри населених місць, вулиці, квартали, площі, комплекси (ансамблі) із збереженою планувальною і просторовою структурою та історичною забудовою, у тому числі поєднаною з ландшафтом, залишки давнього розпланування та забудови, що є носіями певних містобудівних ідей.

У сучасних вітчизняних умовах реконструкції забудови історичних міст України використовуються різні підходи до реставраційних та відновлювальних робіт. При цьому використовують різні методи й види охоронно-відновлювальних робіт: консервація, реставраційний ремонт, анастилоз, цілісна або фрагментарна реставрація, реставраційна реконструкція та музеєфікація пам'яток, які достатньо висвітлені у різних вітчизняних та міжнародних публікаціях і правоохоронних документах.

Так, наприклад, у 1978-го р., поруч з іншими правоохоронними актами у світі, був прийнятий закон УРСР "Про охорону та використання пам'яток історії та культури", а значно пізніше вже цілий ряд нових пам'яткоохоронних документів.

Нині культуроохоронні питання у нашій країні регулюються як Конституцією, так і прийнятими за часи незалежності Законами України "Основи законодавства України про культуру" (1992), "Про музеї та музейну справу" (1995), "Про охорону культурної спадщини" (2000) і "Про охорону археологічної спадщини" (2004) та міжнародними культуроохоронними документами ЮНЕСКО, ІКОМОС, ІКПРОМ [21].

Сьогодні важливого значення в Україні набуває міжнародне співробітництво щодо охорони та реставрації національних пам'яток архітектури та містобудування, як складових частин світової культурної спадщини. Прикладом цього можуть служити тісні контакти з ЮНЕСКО, з яким співпрацює Міжнародна рада з питань пам'яток, ансамблів і визначних

місць (ІКОМОС), заснована у 1965-му р. Вона зосереджує свою діяльність на охороні нерухомих історико-культурних цінностей.

Посилювали правові пам'яткоохоронні позиції ухвалені Кримінальний, Земельний і Цивільний кодекси, закони про землеустрій, ратифікація Європейської ландшафтної конвенції, а також майже 20 підзаконних актів Кабміну, що спрямовувалися на виконання Закону "Про охорону культурної спадщини". Серед них список 401-го історичного населеного місця України (міста і селища міського типу) з метою визначення меж і режимів використання історичних ареалів, обмеження господарської діяльності на їх же територіях [22].

Проте, як не парадоксально, це бажання залучити до цієї благородної справи якнайбільше суб'єктів виявила слабкі місця, скоріш навіть з кризовими ознаками. У розгалуженій пам'ятко-охоронній мережі, що охоплює шість міністерств: культури, регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства, екології та природних ресурсів, аграрної політики та продовольства, надзвичайних ситуацій, юстиції, а також Державну прикордонну службу. В результаті були втрачені керівні функції Центрального органу виконавчої влади. Складається враження, що міністерства й відомства розцінюють свою пам'яткоохоронну діяльність як вотчину, не погоджуючи свої дії з іншими органами управління. Звідси чимало непотрібних дублювань, порушень, зловживань та корупції [23].

Висновки

У сучасній світовій та вітчизняній науковій громадськості виникає занепокоєння, що до проблеми збереження автентичності історичних пам'яток, визначення припустимих меж їх можливого відтворення та необхідності у цей момент запобігати некоректних випадків їх спотворення.

Метою цієї статті було проведення аналізу досвіду європейських країн у сфері збереження архітектурної спадщини. А також розвиток визначення і місця пам'ятки архітектури у системі Європейського та вітчизняного законодавства. Було визначено основні проблеми у галузі охорони культурного надбання в Україні та методів їх вирішення.

Історична реконструкція (відтворення) втрачених визначних пам'яток архітектури надзвичайно складна справа в культуроохоронній діяльності. І потребує ще більш детального вивчення та популяризації.

Також цілком вірним буде, що система державного управління у сфері охорони культурної спадщини та практика застосування пам'яткоохоронного законодавства потребує серйозного реформування [24].

Література

1. Історичні особливості становлення та розвитку пам'яток охоронної культури [Електронний ресурс] / В. І. Соченко // *Архітектурний вісник КНУБА*. - 2014. - Вип. 3. - С. 104-118. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/avk_2014_3_16.
2. Памятники средневековой латинской литературы X–XII веков [Текст] / отв. ред. М.Е. Грабарь-Пассек, М.Л. Гаспарова. — М.: Наука, 1972.
3. Кот, С.І. Охорона пам'яток історії та культури [Електронний ресурс] / С.І. Кот // *Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України*. - К.: В-во "Наукова думка", 2010. - 728 с.: іл. - Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Okhorona_pamiatok.
4. Охорона, використання та пропаганда пам'яток історії та культури в Українській РСР [Текст] // *Збірник методичних матеріалів в шести частинах*. - Ч.3. - К., 1989.
5. Буряк, О.П. Гуманізація забудови – відповідь на сучасні загрози міському історико-культурному середовищу. [Текст] // *Проект тез до Національної доповіді «Інноваційні шляхи муніципального і регіонального розвитку в Україні – 2006»*. / *XI Всеукраїнські Муніципальні Слухання «Інноваційні шляхи муніципального (сучасний стан, прогнози, проекти і програми)»*. – Бердянськ: Логос, 2006. – С. 27-29.
6. Цінність та збереженість пам'яток архітектури 1910-1940-х років, що внесено до списку всесвітньої спадщини [Електронний ресурс] / О. О. Швиденко // *Науковий вісник будівництва*. - 2014. - № 2. - С. 10-14. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvb_2014_2_4.
7. Черкасова, Е.Т. Общественная ценность архитектурного наследия советского авангарда. Методы сохранения объектов архитектуры и градостроительства [Текст] // *Проблемы теории и истории архитектуры: Сб. науч. раб.* - № 8. - Одесса: ОГАСА. - 2008. - С. 128-135.
8. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища [Текст]: зб. офіц. док. — К.: Істина, 2002. — 336 с.
9. Wieland, C. A. (n.d.) Der Denkmal und Ilematschutz in der Gesetzgebung der Gegcnwart, 16.
10. Ancient monument (n.d.) *Consolidation and Amendment Act 1913 3 and 4 Geo 5 Ch., 32*.
11. Brown, G. B. (1917) The Care of ancient monuments Cambridge, 110.
12. Конвенція з охорони всесвітньої культурної та природної спадщини [Текст]. — Париж. — 1972. // *Охорона культурної спадщини. Зб. міжнародн. документів*. — К.: — 2002. — с. 21.
13. Грабарь, И. Э. Реставрация в свете современной науки [Текст] / И.Э. Грабарь // *Вопросы реставрации. Сб. 1, М., 1926; он же. Научные основы реставрации памятников архитектуры. Вестник Академии наук СССР. 1944, вып. III; Давыдов С. Н. О научной методике реставрации памятников архитектуры. «Архитектура СССР», 1956, № 5; Максимов П. Н. Основные положения научной методики реставрации памятников архитектуры. «Практика реставрационных работ», сб. 2, М., 1958 и др.*
14. Никитин, Н. В. Реставрация древних архитектурных памятников по Виолле ле Дюку. Древности [Текст] / Н.В. Никитин // *«Труды Московского археологического общества»*, т. XI, ч. III. М., 1887.
15. Die Denkmalpflege (1912), 15, 113.
16. Михайловский, Е.В. (ред.) *Методика реставрации памятников архитектуры [Текст]*. / Е.В. Михайловский — М.: Стройиздат, 1977. — 168 с.
17. Стаття "Библиотека Алвара Аалто в Выборге. Памятник функционализма" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://genamartynov.livejournal.com/73715.html>.
18. Стаття " Библиотека Алвара Алто: реставрация на финишной прямой", интернет издание "Выборг" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vbglenobl.ru/news/biblioteka-aalto-restavraciya-nafinishnoy-pryamoy>.
19. Былинкин, Н. Главная магистраль Киева. [Текст] / Н. Былинкин // *Архитектура СССР. 1945, № 11*. - С. 1-11; Матушевч А. О. Хрещатик, Київ, 1950.
20. Історичні особливості становлення та розвитку пам'яток охоронної культури [Електронний ресурс] / В. І. Соченко // *Архітектурний вісник КНУБА*. - 2014. - Вип. 3. - С. 104-118. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/avk_2014_3_16.
21. Конвенція з охорони всесвітньої культурної та природної спадщини [Текст] — Париж. — 1972. // *Охорона культурної спадщини. Зб. міжнародн. документів*. — К.: — 2002. — с. 21.
22. *Правова охорона культурної спадщини [Текст]: зб. док.* — К.: ХІК, 2006. — 576 с.
23. Нормативно-правова охорона культурної спадщини [Електронний ресурс] / В. Бадяк // *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. - 2016. - Вип. 28. - С. 331-348. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnam_2016_28_32.
24. Принь, О.В. Державна система охорони культурної спадщини сучасної України: центральні органи влади [Текст] / О.В. Принь // *Праці Центру пам'яткознавства*. Вип. 20. — К.: 2011. — С. 27-31.

References

1. Sochenko, V. I. (2014). Historical peculiarities of the formation and development of a memorial culture. *Architectural Bulletin of the KNUBA*, 3, 104-118.
2. Grabar-Passek, M. E., Gasparov, M.L. (1972). Monuments of medieval Latin literature of the 10th-12th centuries. *Science*.
3. Kot, S. I. (2010). Protection of Historical and Cultural Monuments. *Encyclopedia of Ukrainian History*, 7, 728. Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Okhorona_pamiatok/
4. A collection of methodological materials in six parts (3th part). (1989). Protection, use and propagation of historical and cultural monuments in the Ukrainian USSR. Kyiv.
5. Buryak, O. P. (2006). Humanization of the building - the response to modern threats to the urban historical and cultural environment. *Draft theses to the National report "Innovative ways of municipal and regional development in Ukraine*, 27-29.
6. Shvedenko, O. (2014). The value and preservation of architectural monuments of the 1910-1940s listed in the World Heritage. *Scientific Herald of Construction*, 2, 10-14.
7. Cherkasova, E.T. (2008). The public value of the architectural heritage of the Soviet avant-garde. Methods of preservation of architectural objects and town-planning. *Problems of theory and history of architecture*, 8, 128-135.
8. *Legal principles of conservation, reproduction and protection of the cultural and historical environment*. (2002). Cultural heritage of Ukraine, 336.
9. Wieland, C. A. (1905). Der Denkmal und Ilematschutz in der Gesetzgebung der Gegcnwart, 16.

10. Ancient monument Consolidation and Amendment Act. (1913). 3 and 4 Geo 5 Ch. 32.
11. Brown, G. B. (1917). *The Care of ancient monuments* Cambridge, 110.
12. Convention on the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. (1972). *Protection of cultural heritage*. Paris. International documents.
13. Grabar, I. E., Davydov, S. N., Maksimov, P. N. (1926, 1944, 1956, 1958). Restoration in the light of modern science. Questions of restoration. Scientific foundations of the restoration of architectural monuments, About the scientific method of restoration of architectural monuments. "Architecture of the USSR", The main provisions of the scientific methodology for the restoration of architectural monuments. "The practice of restoration work", *Bulletin of the Academy of Sciences of the USSR*.
14. Nikitin, N. V. (1887). Restoration of ancient architectural monuments by Viola le Duc. Antiquities. *Proceedings of the Moscow Archaeological Society*, vol. XI, part 3.
15. *Auszug aus d. stenograph. Tages für Denkmalpflege*. (1912). *Die Denkmalpflege*, 15, 113.
16. Mikhailovsky, E. V. (1977). Methods of restoration of architectural monuments. *Stroiizdat*, 168.
17. Martynov, G. (2014). Alvar Aalto Library in Vyborg: A Monument to Functionalism. Retrieved from <https://genamartynov.livejournal.com/73715.html>
18. Alvar Alto Library: restoration on the finish line. (2013). Retrieved from <http://vbglenobl.ru/news/biblioteka-aalto-restavraciya-na-finishnoy-priyamoj>
19. Bylinkin, N. (1950). Main highway of Kiev. *Architecture of the USSR*. 1945, 11, 1-11.
20. Sochenko, V. I. (2014). Historical peculiarities of the formation and development of a memorandum culture. *Architectural Bulletin of the KNUBA*, 3, 104-118.
21. Convention on the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. (2002). *Protection of cultural heritage. International documents*, 21. Kyiv.
22. Legal protection of cultural heritage. (2006). *Sob. dock*. Kyiv.
23. Badyak, V. (2016). Legislative protection of cultural heritage. *Visnyk of the Lviv National Academy of Arts*, 28, 331-348. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnam_2016_28_32
24. Prin, O. V. (2011). State system for the protection of cultural heritage of modern Ukraine: central authorities. *Proceedings of the Center for the Study of Memory*, 20, 27-31.

Рецензент: д-р арх., проф. О.П. Буряк, Харківський національний університет будівництва та архітектури, Україна

Автор: ВОЛОШИН Олександр Володимирович
аспірант кафедри «Основ архітектури»
Харківський національний університет будівництва і архітектури.
E-mail - kvart3-2007@yandex.com
ID ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7575-1285>

EUROPEAN EXPERIENCE OF MONUMENTS SAVING OF THE 20TH CENTURY. DEVELOPMENT OF NOTION "ARCHITECTURAL MONUMENT"

O. Voloshyn

Kharkiv national university of construction and architecture, Ukraine

The article deals with the historical experience of creating a guard law for architectural monuments. Because today in the modern scientific community there are concerns that the problem of preserving architectural monuments and determining the limits and possibilities for their reproduction. Also historical and genetic development and the definition of the place of the notion "architectural monument". By systematizing of the development of notion "architectural monument" that defined the building as the value of antiquity to modern concepts of "architectural heritage", which already takes into all of its components.

An important moment for the saving provision of architectural heritage was the International Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage (in Paris, 1972), according to which it was proclaimed that each state is obliged "to ... provide detection, protection, preservation, popularization and transferring future generations of cultural and natural heritage. " Which allows on the background of outdated methods of restoration works to expand of memorabilia activities.

Reconstruction of architectural monuments is difficult deal, and therefore requires a detailed study in general and study of successful examples of application.

France was one of the first European countries to launch extensive activities on the restoration and protection of architectural monuments. From the middle of the XIX century, it was a sample in formulation of methods for the protection of ancient buildings, but after some years slightly behind the general flow.

On the background of mixing the old traditions of "artistic" restoration, and the new methods of the analytical methods, the English school was completely stood out.

In modern conditions of reconstruction of historical cities of Ukraine, different approaches to restoration and restoration work are used. In this case, are used a different methods and types of conservation and restoration work, for example: conservation, restoration repair, anastilosis, integral or fragmentary restoration, museisation of monuments, which are sufficiently covered in various Ukrainian and international publications and law documents.

The main goal of this article was to show an analysis of the experience of European countries in protection of architectural heritage. And also the development of place for architectural monuments in the system of European and domestic legislation.

Keywords: architecture, avant-garde architectural monument, value, law, ordering, modernism, preservation, UNESCO.